

1 juni 2025

Thema 2025: volop leven na de dood

Soort van het seizoen: pissebedden

Soort van het seizoen: pissebedden. Kijk in juli tot en met september uit naar pissebedden en meld deze via natuurlijkdelfland@knnv.nl. Wij publiceren deze in onze Nieuwsbrief. Meld ze ook rechtstreeks bij waarneming.nl.

Het Soort van het seizoen is één van de activiteiten in ons jaarthema Volop leven na de dood. Leven en dood zijn natuurlijke gegevens in de natuur. Met elkaar vormen ze een kringloop, geboren worden, groeien, voorplanten en sterven.

Spechten zijn een heel mooi voorbeeld van volop leven na de dood. Bij oude en vermolmde bomen vinden de meeste soorten hun voedsel en door het hakken van hun holten geven zij hun eieren een plek.

In element van de dood zien wij weinig in onze plantsoenen en de laatste jaren meer in onze bossen. Want waar liggen gekapte boomstammen of takkenrillen in deze terreinen? Ook in de gebieden die wij beheren liggen regelmatig takkenrillen maar lang niet overal en voldoende.

Onze ervaring met het bestrijden van de reuzenberenklauwen is dat de inheemse planten massaal tevoorschijn komen.

Natuurlijk Delfland staat voor samenleven met de natuur. Volg de link om te weten of het lidmaatschap ook iets voor jou is. [Klik hier](#)

Pissebedden

Kelderpissebed

Mospissebed

Oprolpissebed

Ruwe pissebed

Zwartkoppissebed

Eigen ervaring

Enkele jaren geleden raakte ik gefascineerd door de nachtvlinders die in het donker op onze ramen van onze flat terechtkwamen. En bij gebrek aan een goede vlinderval, besloot ik dat ik maar eens in het donker op pad moest gaan in de wijk als ik meer vlindertjes wilde zien.

Mijn nachtelijke avonturen brachten me langs straatlantaarns omringd door muggen en vlinders, langs felverlichte portieken waar het stikte van de vliegen en stippelmotten, maar ook langs de op dat tijdstip verlaten tunneltjes waar ik als kind talloze keren voorbij was gefietst. En hoewel ik ook veel nachtvlinders op de buitenlampen zag, trokken de andere diertjes die ik tegenkwam steeds meer mijn aandacht.

In tunneltjes waar op het heetst van de dag niets te zien was, krioelden 's nachts overal miljoenpoten en springstaarten en kropen slakken over de wanden. En muurtjes die er overdag verlaten en kaal bij stonden, bleken onder dekking van de duisternis vol te zitten met pissebedden en uit ogenschijnlijk verlaten spleten en kieren kwamen spinnen tevoorschijn om op jacht te gaan. Er ging een wereld voor me open.

Pissebedden zijn dan wel de gehele dag te vinden, maar overdag moet er toch wat meer moeite gedaan worden om exemplaren te vinden. Pas dit jaar, bij het voorbereiden van de Cursus Bodemdieren die Natuurlijk Delfland eerder dit jaar organiseerde, leerde ik dat dat niet te maken had met predatie. Waar veel soorten nachtactief zijn om de vele dagactieve soorten roofdieren te ontwijken, hebben pissebedden relatief gezien weinig van predatie te vrezen, en veel meer van uitdroging. Om die reden komen ze juist tevoorschijn wanneer de invloed van de zon minimaal is en de luchtvochtigheid het hoogst, en zijn ze vaak op vochtige plekken te vinden zoals onder stenen, schors of bladeren, maar ook onder tegels of bloempotten of in onze kelders. Ik ben ze zelf nog niet binnenshuis tegengekomen, maar wie weet zitten ze daar ook...

Herkenning

Wanneer wij spreken over “pissebedden”, dan hebben we het normaal gesproken over landpissebedden. Van oorsprong zijn pissebedden namelijk waterdieren, en hoewel er ook soorten met een aquatisch bestaan in Nederland voorkomen, genieten hun tegenhangers op het land een veel grotere bekendheid. Hoewel deze geleedpotigen zich hebben aangepast aan een leven op het land, kunnen ze niet geheel zonder nattigheid. De kieuwen van pissebedden functioneren namelijk alleen wanneer deze constant vochtig blijven.

Pissebedden zijn op een eerste blik gemakkelijk te herkennen aan hun afgeplatte lichaamsvorm en hun klassieke paar gebogen antennes. Het lichaam van een pissebed bestaat uit drie delen: de kop met daarop een paar ogen (behalve bij het blind pissebedje, die heeft er zoals de naam al doet vermoeden geen), het middenstuk of pereion met daaronder aan elk van de zeven segmenten een potenpaar, en het achterlijf of pleon. Onder het pleon bevinden zich de pleopodale longen, de ademhalingsorganen van de pissebed. Deze zijn bij circa de helft van de soorten met het blote oog zichtbaar als witte vlekken onder het achterlijf, in twee óf vijf paar. De andere helft van de pissebedden, waaronder de **kelder- en mospissebed**, heeft geen zichtbare pleopodale longen maar neemt uitsluitend zuurstof op via buisjes in hun exoskelet.

Hoewel enkele soorten miljoenpoten of keverlarven op pissebedden kunnen lijken, zijn deze te onderscheiden door het aantal poten (pissebedden hebben er 14) en door de afwezigheid van het voor pissebedden kenmerkende achterlijf (pleon), waarvan de vijf segmenten duidelijk kleiner en smaller zijn dan die van het pereion (middenstuk)

Voorkomen

Nederland kent in totaal bijna 40 soorten landpissebedden, waarvan er ruim een kwart uit het Delfland bekend zijn. Veruit het talrijkst, en het vaakst waargenomen, is de **ruwe pissebed**. Deze cultuurvolger is te vinden in een breed scala aan habitats, van bosgebieden en graslanden tot de stenen muurtjes, tunneltjes en kelders van onze binnensteden. Hoewel de soort gevoeliger is voor uitdroging dan veel andere soorten pissebedden, weet hij zich overal uitstekend te handhaven.

Tot de algemene soorten behoren verder de **kelderpissebed**, **mospissebed** en **gewone oprolpissebed**. Voor hen geldt een soortgelijk verhaal: ze stellen relatief weinig eisen aan hun leefomgeving, en worden met grote regelmaat gezien en ingevoerd op waarneming.nl.

Verder is uit de Delftse binnenstad ook de wat schaarsere **zwartkoppissebed** bekend, een soort die vrijwel uitsluitend in bebouwde omgevingen op en rond oude muurtjes te vinden is.

De soortendichtheid aan pissebedden is in Nederland het grootst in de stedelijke omgeving, waar een grotere verscheidenheid aan micro-biotopen te vinden is. Om verschillende soorten pissebedden te vinden hoeft je dus helemaal niet ver van huis te gaan.

Voortplanting

Na de paring legt een vrouwelijke pissebed enkele tientallen tot wel 200 eieren, en bewaart deze in een buidel tussen de eerste vijf potenparen. Na het uitkomen van de eieren blijven de jonge pissebedden nog een maand in de buidel, waar ze zich voeden met de uitwerpselen van hun moeder. Direct na het verlaten van de buidel zijn jonge pissebedden nog klein en wit van kleur, maar al gauw krijgen ze de kleuren van volwassen exemplaren. Ook missen ze aanvankelijk nog het zevende

segment en potenpaar, wat pas na de eerste twee vervellingen volgroeid is. Na circa drie maanden zijn de jonge pissebedden zelf geslachtsrijp, en begint de cyclus opnieuw. Pissebedden kunnen tot twee jaar oud worden.

Enkele soorten pissebedden kunnen zich ook maagdelijk voortplanten, een proces waarbij vrouwelijke exemplaren spontaan eitjes leggen zonder dat er een mannetje bij betrokken wordt. De nakomelingen van maagdelijke voortplanting zijn dan ook in de regel uitsluitend vrouwtjes.

Voedsel

Pissebedden doen zich vooral tegoed aan organisch materiaal, zoals rottende bladeren of hout. Echter, omdat afgestorven bladeren weinig voedingsstoffen bevatten, moeten ze hun dieet aanvullen met diverse eiwitten uit aas, uitwerpselen, of schimmels. De grotere soorten lusten ook wel larven of eieren van andere geleedpotigen, zoals spinnen, als ze deze tegenkomen. Tevens is van pissebedden bekend dat ze in laboratorium-omstandigheden tot kannibalisme kunnen overgaan, maar er zijn geen aanwijzingen dat dit in het wild ook met regelmaat gebeurt.

Volwassen pissebedden gebruiken niet al het voedsel dat ze tot zich nemen. Een deel wordt weer uitgepoept in de vorm van kleine keutels, die op hun beurt essentieel zijn voor juveniele pissebedden. Door de keuteltjes te eten krijgen de jongen zowel voedingsstoffen als darmflora binnen die ze nodig hebben voor het verteren van lastig afbreekbaar plantaardig materiaal.

Bescherming

Ook al doen pissebedden het in Nederland over het algemeen goed, zijn ze wel degelijk gevoelig voor verandering in hun leefomgeving. Als bodemdieren worden pissebedden gemakkelijk blootgesteld worden aan bestrijdingsmiddelen of andere vormen van vervuiling. Met name pesticiden dringen het lichaam van de pissebedden binnen en hopen zich daar vervolgens op, wat de gezondheid van het dier niet ten goede komt.

Hoewel een groot scala aan dieren - egels, muizen, kikkers en padden en diverse insecten en vogels - wel een pissebed lust, zijn slechts zeer weinige soorten gespecialiseerd in het jagen van pissebedden. Van de celspinnen van het geslacht *Dysdera* is wel bekend dat deze zich vrijwel geheel voeden met pissebedden.

Pissebedden hebben ook last van parasieten, zoals de pissebeddenvlieg, en van het iridovirus. Met name dat laatste, te herkennen aan een blauwe verkleuring bij geïnfecteerde exemplaren, kan binnen een populatie een flink aantal pissebedden het leven kosten. Voor zover bekend levert dit virus op landelijk niveau gelukkig geen negatieve effecten op.

Wil je de pissebedden in uw omgeving een handje helpen? Dat kan primair door het natuurvriendelijker inrichten van de tuin of van andere leefgebieden. Laat een rommelhoekje lekker met rust en laat afgevallen bladeren of rottend hout gewoon liggen. Ook spleten en kieren van muurtjes of schuurtjes zijn ideaal voor pissebedden om overdag in weg te kruipen.

Wij sturen je zonder kluitje het riet in.

Om te genieten van de natuur. Of om haar te bestuderen en te beschermen. Natuurlijk Delfland maakt je wegwijs in de natuur.

Natuurlijk Delfland

delfland.knnv.nl

Copyright: Natuurlijk Delfland, 2025

Referentie: pissebedden, Natuurlijk Delfland, 2025

Tekst: Roy Schroor

Eindredactie: Geert van Poelgeest

Overname van delen van de tekst is toegestaan onder bronvermelding